

УДК 336.14:352(045)

Тетяна ДАЛЄВСЬКА

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Поглиблено поняття фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку, обґрунтовано доцільність посилення ефективності функціонування механізму фінансового забезпечення розвитку територіальних громад. Запропоновано трактування понять “фінансова самостійність” та “фінансова самодостатність” бюджетів територіальних громад, визначено методологічні засади оцінки соціально-економічного розвитку територій на основі розрахунку інтегрального коефіцієнта розвитку. Проаналізовано питому вагу капітальних видатків у структурі зведених бюджетів місцевого самоврядування Вінницької області та визначено шляхи підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Ключові слова: *бюджети територіальних громад, фінансова самостійність, фінансове забезпечення місцевого самоврядування, фінансування економічного розвитку, бюджет розвитку, капітальні видатки бюджетів територіальних громад.*

Татьяна ДАЛЕВСКАЯ

Финансовое обеспечение социально-экономического развития территориальных обществ

Углублено поняття фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку, досліджено і обґрунтовано цілесобразність посилення ефективності функціонування механізму фінансового забезпечення розвитку територіальних общин. Предложено трактовки понятий “финансовая самостоятельность” и “финансовая самодостаточность” бюджетов территориальных общин, определены методологические основы оценки социально-экономического развития территорий на основе расчета интегрального коэффициента развития. Проанализирован удельный вес капитальных расходов в структуре сводных бюджетов местного самоуправления Винницкой области и определены направления повышения эффективности механизма финансового обеспечения местного самоуправления.

Ключевые слова: *бюджеты территориальных общин, финансовая самостоятельность, финансовое обеспечение местного самоуправления, финансирование экономического развития, бюджет развития, капитальные расходы бюджетов территориальных общин.*

Tetiana DALEVSKA

Financial support of territorial communities' socio-economic development

Introduction. In conditions of economic transformations it is determined the need to strengthen the impact of the financial support of local governments on social and economic development and welfare of local communities.

Purpose. Definition of financial security communities as an effective tool of territories' economic development and forming the system of indicators measure communities' social and economic development in order to strengthen the manageability of local finances management mechanism.

Results. The basic level budgets play an important role in financial support of socioeconomic development of administrative-territorial units, as well as accumulate the financial resources necessary for satisfaction communities' social needs.

The level of administrative units' development depends on the effectiveness of the financial security of local government, because financial opportunities are the source of economic development, qualitative strengthening of social security, financing needs, an instrument of economic restructuring and beautification. It is advisable to distinguish the concept of financial self-sufficiency of communities budgets and financial autonomy

Financial self-sufficiency is a conditions that can be expressed as an equilibrium of local budgets' expendable and financial capacity. Financial autonomy is characterized by the increasing dominance of the territorial communities' financial capacity. The economically developed communities effectively use financial strength and have a high level of financial independence of local budgets.

In the context of functional classification of consolidated expenditures of local budgets the largest share in 2005-2015 occupied the expenditures on education, which accounted for 29.4% of expenditures local government budgets. 95% of the budgets of local communities of cities and villages of Vinnitsa region carry out development budget expenditures, their share in the average for 2004-2014. Is in the range of 10-20% of the total expenditures of local government. It is necessary to increase the volume of capital expenditures of Vinnitsa region local government. budgets

Conclusion. Results of the analysis show that there is a need to strengthen the financial autonomy of local communities, improving the feasibility of the division of powers between local authorities and local authorities. To improve the effectiveness of the financial support of local government economic development, there is need for increasing financial capacity, improving the competitiveness of the community, such as capacity to ensure the production of competitive goods and services in terms of efficient use of factors of production and create conditions for economic growth.

Keywords: budgets of local communities, financial independence, financial support for local government, financing economic development, budget development, capital expenditure budgets of local communities.

JEL Classification: H26, H27, H72.

Постановка проблеми. В умовах трансформаційних перетворень економіки посилюється вплив фінансового забезпечення місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток і добробут територіальних громад. Роль фінансового забезпечення

місцевого самоврядування, як динамічного процесу фінансування соціально-економічних цілей суспільного розвитку, має прояв в умовах залучення інноваційних технологій та ефективного використання ресурсного і фінансового потенціалу територій.

Актуальність теми зумовлена тим, що існує необхідність посилення фінансової самостійності територіальних громад, підвищення обґрунтованості розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування і місцевими органами державної влади, що сприятиме формуванню бюджетів місцевого самоврядування як інструментів соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових праць присвячена питанням фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку громад. Серед вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері фінансового забезпечення місцевого самоврядування варто відзначити праці таких науковців, як: Ю. Глущенко [5], В. Зубріліна [8], М. Мартянов [10], Ц. Огонь [7], Д. Полозенко [4], І. Чугунова [1], В. Швець [3], О. Шинкарук [9], та інших. Серед зарубіжних науковців доцільно виокремити праці Н. Калдора [9], Дж. Хікса [J. Hicks] [8], М. Ходоровича [2], Н. Цитовича [6]. Разом з тим в умовах реформування бюджетної системи доцільним є переосмислення сутності фінансового забезпечення місцевого самоврядування як інструменту соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Метою статті є визначення ролі фінансового забезпечення громад як ефективного інструменту економічного розвитку території, а також формування системи показників оцінки соціально-економічного розвитку громад для посилення керованості механізму управління місцевими фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджети базового рівня відіграють вагомий роль у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, оскільки акумулюють фінансові ресурси, необхідні для задоволення суспільних потреб громад. Відомий український на-

уковець І. Чугунов зазначає, що бюджетна політика є одним із вагомих інструментів державного регулювання економічного розвитку [1]. М. Ходорович визначає фінансове забезпечення місцевого самоврядування необхідною умовою “розвитку й утримання головним чином тих галузей господарства, які безпосередньо спеціалізуються на підвищенні добробуту населення” [2]. Розглядаючи напрями впливу ресурсної бази місцевого самоврядування на темпи економічного розвитку, слід зазначити, що економічне зростання є передумовою та джерелом забезпечення економічного розвитку. В. Швець розглядає фінансове забезпечення як “наділення органів місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами для прийняття самостійних рішень щодо соціально-економічних питань життєдіяльності територіальної громади” [3, с. 23–31]. Д. Полозенко, Ю. Глущенко пов’язують поняття фінансового забезпечення в системі міжбюджетних відносин із структурною політикою, яку “...державою спрямовує на управління матеріальними і фінансовими ресурсами не лише на макrorівні, а й на мікрорівні, де створюється нова вартість” [4, с. 3–7; 5, с. 28–35]. Рівень розвитку адміністративно-територіальної одиниці залежить від ефективності механізму фінансового забезпечення місцевого самоврядування, адже фінансові можливості є джерелом економічного розвитку, посилення соціального забезпечення, інструментом перебудови економіки (рис. 1).

Н. Цитович визначає переваги державної бюджетної політики у сфері виробництва і нематеріальних послуг. Разом з тим серед особливостей “місцевих союзів” як “дрібних підприємств” вчений виокремлює наявність “більшої господарності, сильнішого прагнення і більшої здатності збереження вимог господарського та економічного принципу” [6]. Н. Цитович пропонує

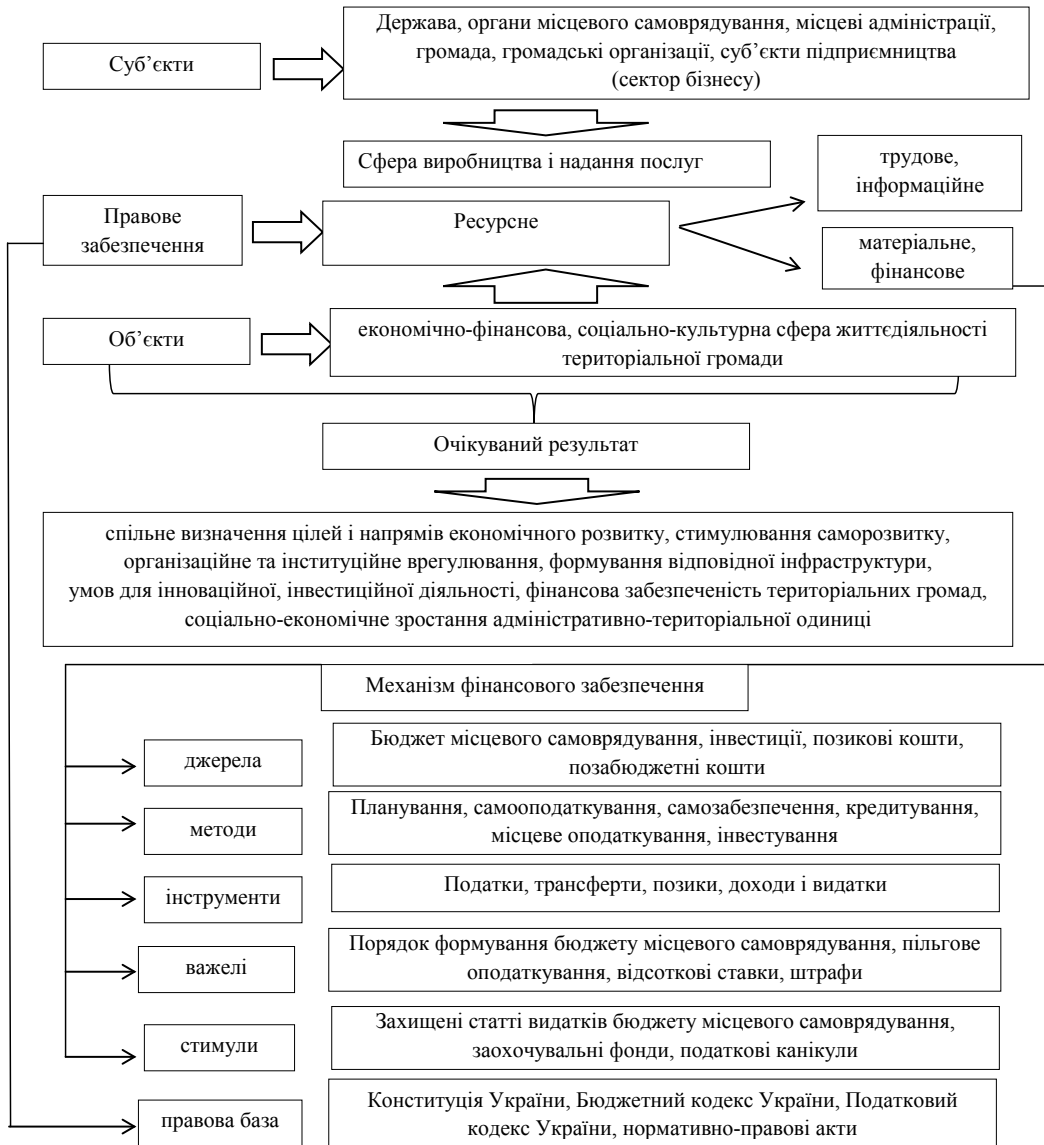


Рис.1. Механізм фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць*

* Побудовано автором.

розглядати регіон із декількох позицій: як ринок, соціум, виробничу систему, квазі-державу та квазікорпорацію (суб'єкт економічної діяльності).

Економічний і фінансовий потенціал адміністративної одиниці як квазікорпорації

формують матеріально-технічне забезпечення, виробничу інфраструктуру, фінансовий, трудовий, науково-інноваційний потенціал, зовнішньоекономічну діяльність, структуру економіки, нефінансові активи та інституційні перетворення. Доцільно також

визначити роль ефективного розміщення продуктивних сил в межах місцевого самоврядування, оскільки основне завдання фінансового забезпечення місцевого самоврядування не вичерпується орієнтацією економіки на поступове зростання обсягів виробництва та досягнення соціально-економічного прогресу. Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування представлена сукупністю правових норм, фінансових відносин, інститутів, фінансових інструментів. Фінансовий потенціал адміністративної одиниці є економічним підґрунтям фінансового забезпечення місцевого самоврядування та як динамічна категорія характеризується сумою фінансових ресурсів і коштів в іммобілізованому стані, яка відображає здатність громади до саморозвитку. Активізація фінансового потенціалу є фактором зміцнення системи фінансового забезпечення і формування фінансової самодостатності територіальної громади. Варто зауважити, що фінансове забезпечення доцільно характеризувати як динамічний процес, а фінансову забезпеченість – як статичну наявність ресурсів та збалансованість потреб і можливостей. З огляду на це, доцільно розрізнати поняття “фінансова самодостатність бюджетів територіальних громад” та “фінансова самостійність”. Фінансову самостійність органів місцевого самоврядування у межах певної території пропонуємо розглядати як основу ефективного фінансового забезпечення місцевого самоврядування, при цьому надання суспільних благ і створення умов для економічного розвитку є основним завданням фінансового забезпечення у системі міжбюджетних відносин. Фінансова самодостатність – це стан, що може бути виражений рівновагою витратних і фінансових можливостей:

$$\Phi P_{PC} + \Phi P_{CI} + \Sigma \Phi P = \Sigma B \Phi P + \Sigma B B, \quad (1)$$

де ΦP_{PC} , ΦP_{CI} – фінансовий результат реального сектору економіки та сфери послуг;

ΦP – фінансові ресурси бюджетів місцевого самоврядування, в т. ч. інвестиційні ресурси;

$B \Phi P$ – видатки для фінансування поточних повноважень органів місцевого самоврядування;

$B B$ – видатки на розвиток виробництва (інвестиційні видатки).

Фінансова самодостатність і фінансова самостійність є близькими за змістом поняттями, які характерні для системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Фінансова самостійність місцевого самоврядування означає здатність приймати управлінські рішення, повноцінно використовувати бюджетно-податковий потенціал, наявність широкого спектра видаткових та функціональних повноважень і необхідного обсягу фінансових ресурсів. При цьому фінансова самодостатність місцевого самоврядування означає здатність задоволення наявним або забезпечення потреб територіальної громади в межах сформованого бюджету місцевого самоврядування. Фінансова самодостатність є передумовою формування фінансової самостійності та забезпечення фінансової стійкості територіальної одиниці. Фінансова самодостатність сприяє процесам самовідтворення та задоволення потреб територіальних громад за рахунок фінансування визначених повноважень закріпленими і власними надходженнями. Разом з тим незалежне формування і розподіл ресурсів бюджету місцевого самоврядування, створення додаткових місцевих послуг, забезпечення розвитку виробництва власними надходженнями та розширення повноважень у сфері прийняття відповідних управлінських рішень характерне для фінансово самостійного бюджету місцевого самоврядування. При цьому фінансова самостійність характеризується процесами нарощення та переважання фінансового

потенціалу територіальної громади над функціональним (2):

$$\Phi P_{PC} + \Phi P_{CI} + \Sigma \Phi P > \Sigma B \Phi \Pi + \Sigma B B \quad (2).$$

Фінансове забезпечення економічного та соціального розвитку громад як сукупність фінансових, правових, інституційних засобів створення умов раціональної організації міжбюджетних відносин виражає необхідність ефективного формування, використання та перетворення фінансових ресурсів у засоби досягнення довгострокових цілей економічного розвитку і, як наслідок, посилення фінансового потенціалу, формування стану фінансово самодостатньої та самостійної територіальної громади.

З метою визначення впливу фінансового забезпечення місцевого самоврядування на економічний розвиток необхідним є визначення рівня розвитку регіону за допомогою методики комплексної оцінки соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Показники оцінки залежать від поставленої мети та комплексно характеризують соціально-економічний рівень територій. Аналіз процесів соціально-економічного розвитку можливий за трьома типами порівнянь: ретроспективним (порівняння минулого і сучасного стану економічного розвитку), синхронним (горизонтальне порівняння громад), проспективним (порівняння сучасного та майбутнього рівня економічного розвитку).

Оцінка соціально-економічного розвитку громади передбачає якісну та кількісну характеристику громади. Слід зауважити, що крім економічних та соціальних показників, можна визначити блок фінансово-бюджетних показників функціонування місцевого самоврядування (табл. 1).

Розрахувати інтегральний показник соціально-економічного розвитку можна, використовуючи формули 3 та 4:

$$SED_i = \prod_{j=1}^n Y_j, \quad (3)$$

де SED_i – інтегральний показник соціально-економічного розвитку i -тої адміністративно-територіальної одиниці,

Y_j – питома вага j -го показника соціального та економічного блоку розвитку i -тої адміністративно-територіальної одиниці (у вигляді коефіцієнта).

$$Y_j = \frac{P_{ji}}{P_{ji}}, \quad (4)$$

де P_{ji} – показник соціального та економічного блоку розвитку i -тої адміністративно-територіальної одиниці,

P_{ji} – середній по Україні показник соціально-економічного розвитку.

Варто зауважити необхідність використання синхронного типу горизонтальної порівнюваності рівнів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць областей, що можливо за рахунок гармонізації системи показників фінансово-бюджетного, економічного та соціального блоків і створення необхідної бази даних. Запропоновану систему показників оцінки можна доповнити показниками податкового регулювання.

Ц. Огонь визначає, що розвиток та підтримка реального сектору економіки, інвестиційної та інноваційної сфери забезпечують приріст фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Фінансове забезпечення виробничої сфери стимулює стійке економічне зростання, що створює передумови для приросту валового регіонального продукту, розширення дохідної бази місцевого самоврядування та збільшення можливостей фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Ефективне фінансування економічного розвитку має зворотній вплив на формування ресурсів фінансового забезпечення [7, с. 32–41]. Доцільно запропонувати класифікацію територіальних громад залежно від рівня економічного розвитку та стану фінансового забезпечення (табл. 2). Економічно розвинені громади ефективно

Система показників оцінки соціально-економічного розвитку громади*

Показники	Одиниці виміру
1	2
БЛОК БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ	
Питома вага доходів бюджету місцевого самоврядування у валовому регіональному продукті	відсотки
Валовий податковий регіональний продукт на душу населення	гривні
Співвідношення податкових надходжень і видатків бюджетів місцевого самоврядування району та зведеного бюджету області на одну особу	одиниці
Бюджетна забезпеченість в розрахунку на одну особу	гривні
Частка бюджету розвитку у видатках бюджету місцевого самоврядування	відсотки
Питома вага капітальних видатків бюджету місцевого самоврядування	відсотки
Податкове навантаження на економіку	відсотки
Співвідношення податкових і неподаткових надходжень до бюджету	одиниці
БЛОК ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	
Валовий регіональний продукт на душу населення (Валова додана вартість на душу населення)	порівняльні та фактичні ціни
Рівень фінансового забезпечення місцевого самоврядування	відсотки
Обсяг виробленої промислової продукції на душу населення	порівняльні та фактичні ціни
Кількість підприємств реального сектору економіки	одиниці
Питома вага промислових інноваційних підприємств	відсотки
Обсяг виробленої с/г продукції на душу населення	порівняльні та фактичні ціни
Площі сільськогосподарських угідь	тис га
Обсяг продукції будівництва на душу населення	порівняльні та фактичні ціни
Структура витрат на виробництво промислової продукції	відсотки
Структура витрат на виробництво с/г продукції	відсотки
Структура витрат на виробництво продукції будівництва	відсотки
Вартість основних засобів на душу населення	порівняльні та фактичні ціни
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	фактичні ціни
Власні доходи бюджету місцевого самоврядування	фактичні ціни
Власні видатки бюджету місцевого самоврядування	фактичні ціни
Інвестиції в основний капітал на душу населення	фактичні ціни
Інвестиції в людський капітал на душу населення	фактичні ціни
Іноземні інвестиції в основний капітал на душу населення	фактичні ціни
Іноземні інвестиції в людський капітал на душу населення	фактичні ціни
Впровадження інновацій на душу населення	фактичні ціни
Чисельність населення, зайнятого в реальному секторі економіки	одиниці
Чисельність населення, зайнятого в сфері с/г виробництва	одиниці
Рівень продуктивності праці	відсотки
Обсяг імпорту до адміністративно-територіальної одиниці	фактичні ціни
Темпи зростання виробництва	відсотки
Темпи інституційних зрушень (змін форм власності, реструктуризації)	відсотки
БЛОК СОЦІАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ	
Середньомісячна реальна заробітна плата	фактичні ціни
Частка фонду оплати праці у валовому регіональному продукті	відсотки
Рівень інфляції	відсотки
Реальні доходи населення	фактичні ціни
Реальні витрати населення	порівняльні ціни
Рівень офіційного безробіття	відсотки
Чисельність зайнятого населення	одиниці
Природний приріст чи скорочення населення	одиниці
Показник рівня життя населення та якості задоволення потреб	відсотки
Міграційний баланс населення	одиниці

* Складено автором.

Типи адміністративно-територіальних одиниць залежно від рівня економічного розвитку та стану фінансового забезпечення бюджету

Показник	Економічно розвинені громади	Громади, які розвиваються	Проблемні громади
Економічний потенціал	високий	середній	низький
Ступінь якісної оцінки використання економічного потенціалу	повний і ефективний	неповний і ефективний	недовикористаний
Інтегральний показник соціально-економічного розвитку SED_i	значний (>1)	середній (0,9-1,1)	незначний (<1,1)
Оцінка місткості (можливості створення або розширення виробничих потужностей)	вичерпана	рівноважний стан	невичерпана
Рівень фінансової залежності	низький	середній	високий
Стан фінансового забезпечення місцевого самоврядування	фінансова самостійність	фінансова самодостатність	фінансова залежність
Відповідність фінансового забезпечення місцевого самоврядування європейським стандартам	повна	часткова	відсутня

* Складено на основі [168].

використовують фінансовий потенціал та мають високий рівень фінансової незалежності бюджетів місцевого самоврядування.

Ефективність фінансування економічного розвитку впливає на систему формування доходів бюджетів місцевого самоврядування. Методологічне підґрунтя розвитку громад представлено концепцією стійкого розвитку; бюджетної децентралізації; поліфункціонального розвитку; економічно орієнтованого розвитку. Практичній реалізації цих концепцій сприяє механізм фінансового забезпечення місцевого самоврядування. На сучасному етапі бюджетна політика України має характерне соціальне спрямування. Питома вага видатків, зокрема, місцевих бюджетів на соціальну сферу значно переважає над іншими статтями видатків. В розрізі функціональної класифікації зведених видатків бюджетів місцевого самоврядування найбільшу питому вагу у 2005–2015 рр. займали видатки на освіту, які склали 29,4% у видатках бюджетів місцевого самоврядування (табл. 3).

Максимальна частка видатків бюджету розвитку у видатках бюджетів місцевого са-

моврядування Вінницької області у 2004–2014 рр. не перевищувала 20%, за винятком бюджету селища Стрижавка (табл. 4).

Питома вага майже всіх бюджетів розвитку бюджетів місцевого самоврядування Вінницької області у 2014 р. збільшилася, порівняно з 2013 р. 15% бюджетів територіальних громад міст та селищ Вінницької області здійснювали видатки бюджету розвитку, питома вага яких в середньому за 2004–2014 рр. не перевищує 5% загальної суми видатків бюджету місцевого самоврядування. 95% бюджетів територіальних громад міст та селищ Вінницької області здійснюють видатки бюджету розвитку, питома вага яких в середньому за 2004–2014 рр. перебуває в межах 10–20% загальної суми видатків бюджету місцевого самоврядування. В середньому за 2004–2014 рр. частка видатків бюджету розвитку територіальних громад міст та селищ Вінницької області була в межах 3,5% (бюджет м. Жмеринка) – 29,3% (бюджет с. Стрижавка). У 2015 р. видатки бюджету розвитку у бюджетах 76% територіальних громад зменшилися, порівняно з 2010–2014 рр. Найбільшу питому

Таблиця 3

Структура видатків зведених бюджетів місцевого самоврядування Вінницької області за функціональною класифікацією, %*

Роки		Освіта	Охорона здоров'я	Соціальне забезпечення	Культура і мистецтво	Сільське і лісове господарство	Житлово-експлуатаційне господарство	Будівництво	Транспорт та оплата послуг
2005	у видатках	29,59	17,14	9,12	3,89	0,02	0,10	7,2	5,95
	у ВРП	1,97	1,14	0,61	0,26	0,0015	0,007	0,4	0,40
2006	у видатках	27,89	16,06	9,58	3,83	0,11	0,11	8,1	4,56
	у ВРП	2,10	1,21	0,72	0,29	0,0080	0,008	0,6	0,34
2007	у видатках	26,99	15,60	13,83	3,94	0,05	0,10	7,9	4,75
	у ВРП	2,22	1,28	1,14	0,32	0,0040	0,008	0,6	0,39
2008	у видатках	27,00	15,01	12,32	4,14	0,10	0,10	7,1	4,11
	у ВРП	2,30	1,28	1,05	0,35	0,0085	0,009	0,6	0,35
2009	у видатках	30,24	16,79	14,97	4,47	0,05	0,13	2,7	3,72
	у ВРП	2,58	1,43	1,28	0,38	0,0045	0,011	0,2	0,32
2010	у видатках	30,15	17,05	16,69	4,77	0,04	0,11	1,9	3,78
	у ВРП	2,61	1,47	1,44	0,41	0,0037	0,009	0,2	0,33
2011	у видатках	31,14	11,41	18,76	5,10	0,11	0,08	3,3	3,85
	у ВРП	2,32	0,85	1,40	0,38	0,0082	0,006	0,3	0,29
2012	у видатках	32,18	10,63	17,59	4,78	0,17	0,11	3,8	4,33
	у ВРП	2,68	0,88	1,46	0,40	0,0143	0,009	0,3	0,36
2013	у видатках	33,86	9,87	20,54	5,19	0,08	0,05	3,1	4,87
	у ВРП	2,54	0,74	1,54	0,39	0,0063	0,004	0,2	0,37
2014	у видатках	29,52	7,66	18,18	4,39	0,05	0,05	4,6	9,07
	у ВРП	2,58	0,67	1,59	0,38	0,0044	0,004	0,4	0,79
2015	у видатках	26,63	7,88	20,41	4,20	0,05	0,05	4,9	5,63
	у ВРП	2,81	0,83	2,15	0,44	0,01	0,005	0,5	0,59
середній показник	у видатках	29,43	13,56	15,32	4,34	0,08	0,09	5,21	5,01
	у ВРП	2,37	1,07	1,26	0,35	0,01	0,01	0,41	0,40

* Розраховано на основі даних Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації.

вагу у видатках бюджету розвитку бюджетів місцевого самоврядування Вінницької області займають видатки на будівництво.

В умовах реалізації заходів бюджетної децентралізації актуальним є підвищення ефективності фінансового забезпечення місцевого самоврядування в процесі со-

ціально-економічного розвитку громад. Згідно з принципом компенсації Дж. Хікса і Н. Калдора, за умов переходу до іншого типу економічної системи, члени громади, добробут яких підвищився, компенсують втрати інших [8]. Важливим є збільшення частки капітальних видатків бюджетів та

Питома вага видатків бюджетів розвитку у видатках бюджетів місцевого самоврядування Вінницької області, %

Показники	2004–2008	2005–2009	2006–2010	2007–2011	2008–2012	2009–2013	2010–2014	2015
м. Вінниця	10,37	9,48	8,57	8,32	8,09	7,46	9,05	15,31
м. Жмеринка	2,27	2,59	3,00	3,52	3,66	4,22	4,74	7,16
м. Козятин	6,27	6,54	5,11	3,95	3,09	2,92	3,74	9,04
м. Ладизин	5,29	4,69	4,80	4,68	4,07	3,98	3,79	18,52
м. Могилів-Подільський	3,49	3,30	2,08	1,89	1,95	2,81	4,25	3,78
м. Хмільник	2,36	2,96	4,01	4,83	6,98	8,82	9,99	9,09
м. Бар	9,67	9,93	9,64	10,78	13,39	17,26	21,53	8,32
с. Копайгород	1,81	1,94	1,94	3,32	4,72	6,88	9,18	0,00
м. Бершадь	12,52	12,78	12,61	10,75	11,13	11,38	14,57	12,71
с. Вороновиця	4,21	4,05	3,27	3,81	4,33	6,91	12,57	0,00
с. Десна	6,17	6,18	6,40	7,82	10,09	14,43	16,21	0,00
с. Стрижавка	22,44	27,25	32,93	34,54	35,81	34,78	32,58	1,12
м. Гайсин	9,53	8,55	7,57	8,29	9,84	11,61	16,86	60,74
с. Браїлів	5,84	5,87	4,39	5,29	6,12	9,06	13,90	15,02
м. Калинівка	8,17	7,45	7,06	7,92	9,35	12,44	17,38	35,45
с. Бродецьке	7,84	7,22	5,94	4,53	5,70	8,87	9,51	0,00
с. Глухівці	6,52	7,60	8,11	9,00	8,36	11,25	12,19	0,00
с. Крижопіль	7,66	8,15	9,27	11,73	15,08	18,61	21,93	19,76
м. Липовець	10,68	11,12	9,48	8,31	8,35	10,23	14,72	13,55
с. Турбів	7,80	9,89	8,49	7,89	9,47	10,76	11,32	2,46
с. Літин	12,25	13,46	12,56	13,59	12,70	12,54	16,40	10,04
с. Вендичани	2,06	2,29	2,19	2,56	4,91	7,72	11,45	0,00
м. Немирів	10,08	12,15	11,97	14,63	12,38	11,78	12,98	24,83
с. Брацлав	6,34	6,92	5,83	6,41	5,84	7,39	8,85	0,46
с. Ситківці	3,52	3,39	2,15	1,60	1,01	3,67	4,97	0,00
с. Оратів	19,75	16,81	15,21	13,94	12,17	10,48	18,23	21,44
с. Піщанка	3,63	2,96	2,96	4,14	4,94	9,30	13,13	2,94
с. Рудниця	9,59	8,96	8,96	7,27	3,03	2,43	5,24	0,00
с. Теплик	7,75	7,90	8,09	9,24	11,86	17,02	20,12	0,00
м. Гнівань	11,28	11,13	8,92	9,10	10,19	12,12	16,05	13,09
с. Сутиски	18,25	20,17	14,68	14,64	12,64	9,77	10,88	0,00
с. Тиврів	6,73	6,73	5,32	9,45	11,50	16,46	20,62	0,00
с. Томашпіль	9,39	8,87	7,41	6,40	9,18	15,10	18,87	18,40
с. Вапнярка	16,74	17,47	9,07	8,12	8,60	11,21	11,45	8,50
с.Тростянець	11,75	11,76	11,02	8,98	9,82	14,41	18,00	21,43
с. Кирнасівка	2,24	2,58	1,45	1,70	3,45	5,18	6,60	0,00
с. Чернівці	10,58	11,74	10,33	11,13	14,19	16,61	19,55	2,99
с. Чечельник	8,24	7,91	7,80	7,87	7,19	10,68	15,76	7,29
м. Шаргород	20,08	19,18	20,53	17,30	19,00	20,84	24,37	8,75
м. Ямпіль	7,27	9,12	7,33	9,02	11,23	9,99	14,70	10,32

* Розраховано на основі даних Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації.

активна участь територіальної громади у бюджетному процесі та контролі за цільовим використанням бюджетних коштів [8, с. 72–79]. Вагомим є удосконалення правового забезпечення самофінансування місцевого самоврядування [9, с. 78–86].

Найбільшому приросту доходів до бюджетів базового рівня сприяє зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності та збільшення обсягів реалізації промислової продукції. Важливим напрямом забезпечення зростання доходів бюджетів базового рівня є проведення стимулюючої промислової політики, розробка і реалізація регіональних програм економічного розвитку, проведення активної промоції регіону з тим, щоб максимально залучати іноземні та внутрішні інвестиції у промисловий сектор сіл, селищ, міст. Важливим напрямом промислової політики, що перебуває в межах компетенції окремих громад, є створення необхідної інфраструктури та підготовка майданчиків, на яких потенційно можуть розміщуватися промислові об'єкти [10, с. 189–190].

Для підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення місцевого самоврядування економічного розвитку існує необхідність нарощення фінансового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності громади, а саме: здатності забезпечувати виробництво конкурентоспроможних товарів і послуг в умовах ефективного використання факторів виробництва та створювати умови економічного зростання. Конкурентоспроможність, обумовлена ефективністю використання потужностей виробництва, залежить від географічних, природно-кліматичних особливостей, стану попиту, складу виробничих кластерів та інфраструктурних умов. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування створює передумови для формування конкурентоспроможної адміністративно-

територіальної одиниці. Підвищення конкурентоспроможності територіальних громад можливе за рахунок поляризованого розвитку, шляхом концентрації фінансових, адміністративно-управлінських, трудових ресурсів в “опорних регіонах” з подальшим розповсюдженням інноваційної активності.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку громади доцільно охарактеризувати як сукупність заходів, спрямованих на залучення наявних, виявлення і мобілізацію потенційних фінансових ресурсів місцевої влади, держави, суб'єктів господарювання, громади, зовнішніх інвесторів, що спрямовані на формування фінансової основи для реалізації соціально-економічних процесів. Основними завданнями системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування економічного розвитку є забезпечення фінансової самостійності та фінансової незалежності в процесі соціально-економічного розвитку громад. Реалізація цих завдань можлива за умови наділення територіальних громад фінансовою самостійністю у визначенні стратегічних цілей та власних джерел фінансування. При цьому доцільно під фінансовою самодостатністю визначити явище тотожності фінансового та функціонального потенціалу територій, а фінансовою самостійністю – переважання фінансового над функціональним потенціалом.

Подальше становлення місцевого самоврядування залежить від особливостей формування системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування як незалежного інституту та ефективності здійснення оцінки соціально-економічного розвитку територій. Методологія її визначення передбачає розрахунок інтегрального коефіцієнта розвитку територій.

Капітальні видатки є індикатором інтенсивності фінансування програм економіч-

ного розвитку. Як свідчать результати дослідження, питома вага видатків бюджету розвитку бюджетів територіальних громад Вінницької області за період 2004–2016 рр. не перевищує 20%. Відтак, доцільним є збільшення обсягів капітальних видатків місцевих бюджетів як важеля регулювання і стимулювання розвитку економіки регіонів у територіально-галузевому аспекті та з позицій формування належного рівня життя і добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Чугунов І. Бюджетна політика економічного розвитку / І. Чугунов, А. Павелко // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 64–73.
2. Ходорович М.І. Бюджет и бюджетная система / М.І. Ходорович. – М. : Экономическое образование, 2005. – 235 с.
3. Швець В.Я. Концептуальні підходи до вдосконалення системи бюджетних відносин / В.Я. Швець // Фінанси України. – 2008. – № 3. – С. 23–31.
4. Полозенко Д.В. Міжбюджетні взаємовідносини і регіональні інтереси / Д.В. Полозенко, Ю.А. Глуценко // Фінанси України. – 2000. – № 11. – С. 3–7.
5. Цытович Н. Местные расходы Пруссии в связи с теорией местных расходов / Н. Цытович. – К. : Тип. С.В. Кульженко, 1898. – 293 с.
6. Огонь Ц. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Ц. Огонь // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 3–11.
7. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал / Дж.Р. Хикс: пер. з англ. ; общ. ред. и вступ. ст. Р.М. Энтова. – М. : Прогресс, 1993. – 488 с.
8. Зубріліна В. Сучасні проблеми та пріоритетні формування видатків місцевих бюджетів / В. Зубріліна, С. Михайленко // Світ фінансів. – 2015. – № 4. – С. 72–73.
9. Шинкарюк О. Проблеми вдосконалення нормативно-правового забезпечення формування місцевих бюджетів в умовах децентралі-

зації / О. Шинкарюк, О. Кушлак // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 4. – С. 76–86.

10. Мартьянов М.П. Анализ довгостроковых факторов влияния на доходы бюджетов місцевого самоврядування на прикладі Вінницької області / М.П. Мартьянов // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 1. – С. 189–190.

11. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. Закон України “Про місцеве самоврядування” від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

References

1. Chuhunov, I. (2015). *Biudzhetna polityka ekonomichnoho rozvytku* [Fiscal policy of economic development]. *Visnyk KNTEU – Bulletin KNTEU*, 2, 64–73 [in Ukrainian].
2. Hodorovich, M.I. (2005). *Byudzhetsnaya sistema* [Budget and budget system]. *Moscow*] *Ekonomicheskoe obrazovanie* [in Russian].
3. Shvets, V.Ya. (2008). *Kontseptualni pidkhody do vdoskonalennia systemy biudzhetsykh vidnosyn* [Conceptual approaches to improving the system of intergovernmental relations]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 3, 23–31 [in Ukrainian].
4. Polozenko, D.V., Hlushchenko, Yu.A. (2000). *Mizhbiudzhetni vzaiemvidnosyny i regionalni interesy* [Intergovernmental relations and regional interests]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 3–7 [in Ukrainian].
5. Tsitovych, N. (1898). *Mestnyie rashody Prussii v svyazi s teoriey mestnykh raskhodov* [Local Prussia expenses in connection with the theory of local expenditures]. – *Kyiv: Typ. S.V. Kulzhenko* [in Russian].
6. Ohon, Ts. (2006). *Dokhody mistsevykh biudzhetyv ta napriamy yikh restrukturyzatsii* [Revenues of local budgets and areas of restructuring].

Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 4, 3–11 [in Ukrainian].

7. Hiks, Dzh. R. (1993). *Stoimost i kapital [Cost and capital]*. (Trans.). – Moscow: Progress [in Russian].

8. Zubrilina, V. (2015). *Suchasni problemy ta prioritetni formuvannia vydatkiv mistsevykh biudzhetyv [Modern problems and priorities of forming local budget expenditures]*. *Svit finansiv – Finance world*, 4, 72–73 [in Ukrainian].

9. Shynkariuk, O., Kushlak, O. (2015). *Problemy vdoskonalennia normatyvno-pravovoho zabezpechennia formuvannia mistsevykh biudzhetyv v umovakh detsentralizatsii [The problems of legal support of local budgets under decentralization]*. *Svit finansiv – Finance world*, 4, 76–86 [in Ukrainian].

10. Martianov, M.P. (2016). *Analiz dovhostrokovykh faktoriv vplyvu na dokhody biudzhetyv mistsevoho samovriaduvannia na prykladi Vinnytskoi oblasti [Analysis of long-term impacts on the incomes of local budgets by the example of Vinnytsia region]*. *Svit finansiv – Finance world*, 1, 189–190 [in Ukrainian].

11. *Biudzhetniyi kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]*. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. *Zakon Ukrainy “Pro mistseve samovriaduvannia” vid 21.05.1997 № 280/97-VR. [The Law of Ukraine “On Local Government”] (1997, May, 21)*. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016.